

॥ ॐ श्री ॥

द्वादश साधनसमारंभ.

श्रीश्रेयस्साधकअधिकारिवर्गनो
८६ मो महोत्सव.

स्थल साधनमतीना पुण्यतटउपः
श्री ॥ श्री. शिवर. महादेव सभी
अमदावाद.

प्रसिद्ध क
श्रीश्रेयस्साधक. अधिकारिवर्ग
तरफथी व्यवस्थापक
छोटालाल जीवनलाल. अमदावाद.

श्रीसत्यविजय प्री. प्रेसमां शा. सांकळचंद
हरिलालबडे मुद्रित-पांच कूवा नवा दरवाजा.
अमदावाद.

संवत् १९६७. १० स० १९११.

मूल्य रु. ०-२-०.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપી ઇલેક્ટ્રોનિક્સ
૩૩૪૩

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક 3343

વર્ષિક

પુસ્તકનું નામ આદર્શ સાધન સમારંભ

પાન ૨ - ૧૪

॥ ॐ श्री ॥

द्वादશ સાધનસમારંભ.

(ફાલ્ગુન શુક્લપક્ષ ૧૫, મંગલવાર,
સંવત્ ૧૯૬૭.)

કીર્તનો.

મંગલ.

પદ ૧. (જલથલમેં તોહે, પલપલમેં તોહે—એ લય.)

અંતર તું એ જ, બાહિર તું તે જ, જેતાં બધે એક તું તું.
આણુમાંલ, પણ ન ક્યાંય, કદી જણાય, તુંથી ન્યાડું મારું હું હું.

ભયોં છે વારિથી ભરપૂર મહાસિંધુ,

એક પાત્ર ભરી તેમાંથી (હું) જળ લઉં છું,

પછી પાત્રમાં પાછો વળી, હું જેઉં છું ન્યારે,

નહિ જળવિના તેમાંહિ હું, બીજું કશું જેઉં છું.

તાંડે ઝરણુ, ન્યાં ત્યાં વહન, થતું જેઈ રહું છું;—

જણાયે આ જગત્માંહિ વિવિધ રૂપો,

તથાપિ પાત્રમાંહિ જેમ છે પાણી,

(તેમ) જગત્ આ નામતું મહિં (વિવિધ) પાત્રો છેદીસે,

તથાપિ તું જ છું ન્યાં ત્યાં, લઉં છું હું જ એ જાણી.

(ન્યાં) તું જ સભર, અજરઅમર, ત્યાં હું કયું શું શું;—

શ્રીરૂપેન્દ્ર.

શ્રીફલગિરહથી વ્યાકુલ શિષ્યના વિરહોદ્ગાર.

પદ ૨. (ગોઢુળીએ લેઇ ચાલો, ઓધવરાજ અમને, એલય.)
 ગુરુ ! ગુરુ ! દાસ પુકારે, ગયા ગુરુવર ! ક્યાં મેલી;
 દશદિશ દષ્ટિ કરતાં દીસે, આપવિના કો ન બેલી;—
 વિણુગુરુવૃક્ષ બીજે ક્યાં વીંટાયે, શિષ્ય સુકોમલ વેલી;—
 પ્રિયતમ ! શિષ્યરૂપી પ્રિયા જ્યાં ત્યાં, ફરતી થઇ ઘેલી ઘેલી;—
 કડીન હૃદયના થઇ કાં દીધો, જવસાગરમાં ડૂલી;—
 શરણુ સખળ પ્રભુ ! જાણી લીધું, તોએ કાં મૂકો ધકેલી;—
 જાણી અનાથ પીડે સઠિ મુજને, શું કહું વીતે વીતેલી;
 સમર્થ આપ શિરે રાજે તોએ, પાસે મળે ન અધેલી;—
 સ્થિતિ અસલ્ય આ મુજને લાગે, આપને મન હશે સહેલી;—
 વિરહે વ્યાકુલ વૃત્તિ બ્રમે મુજ, જાણે નિશા ચઢેલી;—
 બહિરઅંતર પ્રભુ તમને જોવા, વૃત્તિ રહે છે ભમેલી;—
 નયનનિકટ નરહરિ ઝટ આવો, એટા આ સઠિ સંકેલી;—

જગન્નાથ.

હૃદયમાંદિરમાં પ્રત્યક્ષ થવા ફલગિરીપ્રતિ આંતર વૃત્તિનું નિમંત્રણ.

પદ ૩. (નહિ આવું કહાન રે,—એ લય.)

કાં ના'વો સ્યામ રે,	
માંદિરિએ મારે જે સુખધામ છે;	કાં૦
અવંતિપતિતણી રમ્ય નગરીથી ચઢતી,	
દેહનગરીમાં માંડું ધામ છે;	કાં૦
બ્રહ્મસદનથી ન લેશ ઉતરતો વહાલા,	
વસવાને આપનો મુકામ છે;	કાં૦
જળહળે દીપકજ્યોતિ અખંડ આંઠ પહોરે,	
અંધારાનું ન ત્યાં તો નામ છે;	કાં૦
મીઠી મુગંધી દેતી વેલી રૂડી છે ખીલી,	
પ્રાંગણમાં, દુઃખીનો (જે) વિશ્રામ છે;	કાં૦
અમૃતરસથી વહાલા મીઠાં મધુરાં,	
ભોજન જમવાનાં તમામ છે;	કાં૦

સુખદ કામલ શય્યા પુષ્પતણી છે કીધી,
 કરવાનો જ્યાં પ્રભુ આરામ છે; કાં
 ગાનના રસિયા વહાલા જાણું હું જ્યાંથી રચિયો,
 વેદોમાં આપે જાતે સામ છે; કાં
 દિવ્ય મધુકં થાતું ગાન જે મુજ મંદિરમાં,
 તેવું મળવાનું નવ કો દામ છે; કાં
 દેવી સંપત્તિ સ્વામિ, જે મુજ પાસે છે તેથી,
 અધિકા શું આપને મન (આ) દામ છે, કાં
 પ્રીતિરસભોગી પ્રિયતમ જાણું પણ જાણો ના કે,
 તમપર તનમન આ સહિ કુર્યાન છે; કાં
 પ્રસન્ન વદને પીયુ આવી મંદિરીએ રહો તો,
 માગવું મારે જીજ્ઞુ દરામ છે; કાં

ચુ૦ જ૦ ઓજ્ઞા.

તત્ત્વજ્ઞાનવિના વીજું કોઈ સાધન જીવનું દુઃખ નિવારવા સમર્થ નથી.

પદ ૪. (ચિદાકાશવિણુ અન્ય કાંઈ નથી, દશદિશમાં જોતાં, એ લય.)

તત્ત્વજ્ઞાનવિણુ અવર કોઈ ના જીવનું દુઃખ ટાળે,
 ભલે હોય આધિ કે વ્યાધિ, સહિ દુઃખ જ્ઞાન પ્રજાળે, કાંઈ નાં
 દરિદ્રતા દુર્ગુણ દોષાદિ, દુઃખદ જે જે તે,
 શુષ્ક તૃણસમ બળી જતાં જવ, જ્ઞાનાગ્નિ ઉર ચેતે, કાંઈ નાં
 ઈંધનવિણુ જેમ લોકપ્રસિદ્ધ આ, અગ્નિ ના લાગે,
 કર્મભક્તિઈંધનવિણુ તદ્દત, જ્ઞાનાગ્નિ ના જાગે, કાંઈ નાં
 યથાવિધિ કરી કર્મો પહેલાં, ચિત્તશુદ્ધિ કરીએ,
 નવધા ભક્તિ સાધી મનના, વિક્ષેપો પછી હરીએ, કાંઈ નાં
 પાયાવિણુ ધર કરવા મથતાં, ધર ના બંધાતું,
 કર્મભક્તિ સાધ્યાવિણુ સાચું, જ્ઞાન ન કોઈને થાતું, કાંઈ નાં
 સમજી આમ સવેળા, કરમથી, સાધનમાં વહીએ,
 લક્ષ્યે રાખી જ્ઞાન, અગાડી, ડગલાં ભરતા જઈએ, કાંઈ નાં
 તત્ત્વ ઈશ્વર સધળે છે વ્યાપ્યા, અવર બધી બ્રાંતિ,
 ' હું તું આ ' ઈશ્વરમય જોતાં, કરવી દશ્યની શાંતિ, કાંઈ નાં

તત્ત્વવિના મતિમાં કશું બીજું, ક્યારે ના આવે,
 તત્ત્વજ્ઞાનના એ શિખરે કોઈ, વિરલા સંત સુહાવે, કોઈ ના
 તત્ત્વજ્ઞાનની વાતો કરવી સહિને છે સહેલી,
 પણ દુઃખથી છૂટવા મથનારા, જાણે ખરી મુશ્કેલી, કોઈ ના
 તોપણ યત્નથી અસાધ્ય ના કશું, સુજને એ જાણી,
 ઉપેન્દ્રનૃહરિસંગે રહીને, થવું સાચા તત્ત્વજ્ઞાની, કોઈ ના
 હોં

સાધકોને પ્રયત્ન કરવા ઉત્સાહવચન અને સાધનક્રમ.

પદ ૫. (મનમોતીની માળ પરાવી—એ લય.)

દઈ ઉત્સાહવચન લાથું ને, સાધનપથે વળાવું,
 ચાલો બંધુ ! ભોમીયો ભળાવું.

સુગમ અને મંગલકર માર્ગે, પ્રભુકરુણાથી પળાવું,
 ચાલો બંધુ ! ભોમીયો ભળાવું.

આસનનું નથી કષ્ટ સહન કરવાનું,
 પ્રાણાયામથી પ્રાણને નથી ધમવાનું,
 નહિ હિમાળે હાડ ગળાવું,

નહિ ઉપવાસ કરાવું; ચાલો—

પ્રાણ જતાં પણ સાધક થઈને,
 સાધનથી ન ચળાવું;

ચાલો—

સદ્વિચારભોમીયો સંગ ધરજો,
 ક્ષણ ક્ષણ સાવધ થઈ તેને સ્મરજો,
 જેવું ધન નથી કોઈ રજેલું,
 તેવું આજ રળાવું;

ચાલો—

અનુપમ ન્યાં સુખશાંતિ ભરેલી,
 ત્યાં હું ખાટ ઢળાવું;

ચાલો—

અહંપણું ઊરથી મૂળથી ખોળી ખોળી,
 પ્રભુમાં તેને પૂર્ણપણે ઢાળી,

અહં પ્રભુનું નિજમાં સ્થાપી,
 પ્રભુમાં પૂર્ણ વિલાવું;

ચાલો—

ત્રિપુટિકરો બાધ કરીને,

સ્વરૂપ જ ન્યાં ત્યાં જાવું;

ચાલો—

સરલ શબ્દમાં આજ કહી અમૃતવાણી,
કથન કરું છું અધિકારી જાણી,
સાર સમજીને ધારણ કરતાં,
રહે ન લવમાં દળાવું;—

ચાલો—

નૃહરિકૃપામધુના (છો) ભોગી ભ્રમરા,
તમ સુખ શું જાણે ઘેલાં તમરાં,
(તમે) સમર્થ સહિ વાતે છો, સ્તુતિ શું—
એથી અધિક સંભળાવું;

ચાલો—

ઉડજો કેડ કરી સાધનકુસુમે વહાલા,
એમાં પ્રભુકરુણામૃતના પ્યાલા,
સાચા ભ્રમરે પાન કરી,—

તેમાં જ ઘટે રોળાવું;

ચાલો—

એ પાને અજરામર થાશે,

રપટ કહે કો આવું;

ચાલો—

શ્રીઉગેન્દ્ર.

ઈક્ષિત વર અર્પવા ઇષ્ટશ્રીને અભ્યર્ચના.

પદ ૬. (અમને પાવન કરવાને, એ લય.)

દોષ અમારા વિસરીને,
અમૃતમય દષ્ટિ કરીને,
પ્રેમે પાંખવિધે ધરીને, કળેટા કાપજો.

ગણી પોતાનાં ભગવાન, કળેટા કાપજો,

ધૃત્યે અમને વરદાન, આજે આપજો.

દુરાચારથી સહસ્ર યોજન રહીએ દૂર ડરીને,
સદાચારથી સહજ ન જઈએ મરણે પણ સરીને, પ્રેમે પાંખ૦
વિધવિધ ઉત્તમ સદ્ગુણથી અમ અંતરને ભરીને,
જડતા તદ્દત મનની અનેક વિદ્યાથી હરીને, પ્રેમે પાંખ૦
લૌકિક ઉંચાં સુખ સહિ દેજો, પ્રેમે દહરીને,
અલૌકિક પણ દેજો ઉદારતાને વિસ્તરીને, પ્રેમે પાંખ૦
એક વાત પ્રભુ પહેલી કરજો, કહીએ ફરી ફરીને,
અંતરખહિર પ્રકટ રહેજો નિત્ય, 'પટ સહિ સંહરીને, પ્રેમે પાંખ૦

૧ અજ્ઞાન તથા અભાનનાં આવરણો કાપીને.

દુસ્તર આ લવસાગર જઈએ, સહજ શ્રમે તરીને,
અનુગ્રહ કરજો અંતે રહીએ, સ્વરૂપવિષે કરીને, શ્રમે પાંખો
છો

હું આજે શું કરવાનો અને કાલે શું કરવાનો.

પદ ૭. (બેની વસુંધરા તપતી છે આજ-એ લય.)

હું ઇશ્વરમરણને સાધું આજ, અવર કરીશ હું કાલે.
મુજ મુખપર પ્રસન્નતાની, છાયા હું રાખીશ આજે,
મુખમાં જાણે પ્રભુ રાજે આજ;—
વાણીથી અમૃતધારા, હું સર્વપ્રતિ વરસાવું,
હું હસીને સૌને હસાવું આજ;—
હું દયા પ્રેમનો સિંધુ, મુજ નેત્રમાં રેલાવું,
મહિં પ્રભુરૂપને ખેલાવું આજ;—
જે માર્ગે સઉમાં થાતી, ઉત્કૃષ્ટ ગતિ હું ભાળું,
તે માર્ગવિષે હું ચાલું આજ;—
હું અધિક ઉન્નતિકેરી, પ્રતિક્ષણ આશાને ધારી,
કોઈથી જઈ ના હારી આજ;—
આ પ્રમાદ ને આલસ્યે, હું જઈ ભરાઈશ કાલે,
(પણ) મને યત્નવિના નવ ચાલે આજ;—
હું ડગીશ કદાપિ કાલે, ઉપરનું જોઈને નહાઈ,
હૈયાથી હામ ન હાઈ આજ;—
કહું છું જે જરૂર કાલે, હું ઉચ્ચારીશ વિપત્તિ, (!)
પણ ચિંતવીશ સંપત્તિ આજ;—
કેવળ વાણીમાં સારી, વાતોને કાલથી રાખીશ,
મુજ કૃતિમાં તેહ ઉતારીશ આજ;—
નકી આ જગના જનને, હું કાલથી ઉપાસીશ,
હું ઉપાસ્ય પ્રભુને રાખીશ આજ;—
હું તત્ત્વની મિથ્યા વાતો, કાલે મલકાઈ કહેવાનો,
કૃતિથી તત્ત્વે રહેવાનો આજ;—
હું યોધ જેને તેને, કાલથી દીધા કરવાનો,
તે યોધ હું આચરવાનો આજ;—

આનંદ સદા ઉપજાવે, એવું સધળું કરવાનો,
નરહરિ પ્રભુને વરવાનો આજ;—

શ્રીઉપેન્દ્ર.

વિષયલુભ્ય જીવને ભક્તિ કરવા ઉપાલંભપૂર્વક પ્રવોધ.

પદ ૮. (મોરી કામનીયાં, તોરે લાંબે લાંબે બાલ, એ લય.)

ભોગે રોગમાં સડે, મૃત્યુમુખે જઈ પડે,
(તોએ) આંખ શે ન ઉઘડે, ત્યાંના ત્યાં શું જઈ જડે.
શિરપર લાતો ખાતાં આવે હજી ન તુજને સાન,
છોક બુદ્ધિ કાં બહાર મારી ગઈ, નથી તું કંઈ હેવાન, ભોગે
અસંખ્ય જન્મવિષે આના આ વિષયે પચ્યો તું વીર,
આ જન્મે પણ કોઈ પ્રકારે, કસર ન મૂકી લગીર, ભોગે
કાણી કોડી ભરાણી ના તુજ, થયો ન હજી તું તૃપ્ત,
ઉલટો અધિક થતો હડકાયો, જેમ જેમ થાતો વૃદ્ધ, ભોગે
બળ બુદ્ધિ આયુષ્ ક્ષય કરતા, વિષયો, જુએ ન કેમ,
ધરપીતાળમાં જે ! જઈ માંદાં, (જે) મનાય વાત ન એમ, ભોગે
મર્યાદામાં રહીને વિષયો ભોગવતાં ન * અપાય,
પણ મર્યાદા કોને કહેવી, તુજને ક્યાં સમજાય, ભોગે
વિષયોપાછળ તું તો આખો દિવસ ફરે થઈ ભૂત,
શરીર ને મનની તુજ સ્થિતિ આ, પ્રકટ પુરાવો રક્ષત, ભોગે
સાધ્યું નથી તે કાંઈ, લાહી ના, મરણ દયા તુજ ખાય,
બળ આયુષ્ ક્ષય થાતાં તુજને, પળમાંહિ ગળી જાય, ભોગે
માટે સત્વર ચેતીને વીર, ઘટાડી વિષયપ્રીત,
આયુષ્બળતું રક્ષણ કરજે, સુખ જે ઇચ્છે નિત્ય, ભોગે
આયુષ્બળને વાપરવાના માર્ગ બીજા ઉત્કૃષ્ટ,
સત્સંગથી તે જાણી સત્વર, કર સહ ક્ષય તુજ કષ્ટ, ભોગે
અસંખ્ય પુણ્યથી સમજાયે જે સત્સંગતિથી વાત,
તે તુજને સંક્ષેપે કહું જે, ઉતરે હૃદયે ખાત, ભોગે
વિષયોપાછળ જેવો પડીયો, હરિની પાછળ તેમ,
કમર કસી જે પડીશ હવે તો, અનંત જેઈશ ક્ષેમ, ભોગે

હરિપ્રતિ ધસતાં ત્રિધયતણાં તું વિસરીશ સધળાં સુખ,
કાં જે અનંતગુણ ઉંચાં સુખ, હરિમાં મળે અચુક, ભોગે-
હોય સિકંદર તુજ પાધરો, તો આ ક્ષણથી ચિત્ત,—
ઉપેન્નૃહરિપ્રભુમાં સાંધી, જ્યાં ત્યાં વિચર અભીત, ભોગે-
છોં

અંતરની એક અડચણ નિવારવાને ઇષ્ટપ્રતિ અભ્યર્થના.

પદ ૯. મહાડ.

મારી નડતર એક જ આજ, વિનવું કાઢો હે મહારાજ !
નથી નડતી સંપત્તિ કે મને, નડે ન તેની ખોટ,
નથી નડતાં પકવાન્ન કે નડતું ન, મળે ન જો કદી લોટ;—
નથી નડતાં આ ગૃહ દારા કે, નથી નડતા કોઈ મિત્ર,
અહનો યોગ નથી નડતો કે, નથી નડતા કોઈ પિતૃ;—
માન નથી નડતું કે મુજને, નથી નડતું અપમાન,
ગાનતાન નથી નડતું મુજને, કે નથી નડતું રાન;—
રાજ્યતણી સત્તા નથી નડતી, નથી નડતા કોઈ ભોગ,
હાનિ ભય કે શોક ન નડતા, નથી નડતા કોઈ રોગ;—
નડે ન કોનો કોધ કે કો કહે, કહુ વચન સાક્ષાત્,
પ્રલય નથી નડતો કે મુજને, નડે ન મહાઉત્પાત;—
નથી નડતું જૂઠું કે મુજને, નથી નડતું કાંઈ સાચ,
ભૂત પ્રેત કે ડાકણ નડતી ન, નડતો નથી પિશાચ;—
સંસ્કૃતિ કે વ્યવહાર ન નડતો, નડે નહિ અવિવેક,
વિશ્વતણી આ રિથિતિ કે ચીજો, મને ન નડતી એક;—
નડતરની વસ્તુ જોવા પ્રભુ, છેટા જશો ન લગાર,
અતિશય મારી નિકટ રહેલા, એ છે મુજ કુવિચાર;—
એટલી નડતર મારી હે પ્રભુ ! ટાળો મારે કાજ,
ટાળો એને આજ તો તમે, જુગજુગ જીવો મહારાજ;—

શ્રીઉપેન્દ્ર.

વિષયાસક્ત જીવને ઇષ્ટસ્મરણ કરવા સદુપદેશ.

પદ ૧૦. (મને રોકી રહ્યા શીઘ્ર વનમાં, એ લય.)

ભજ હરિ, ત્યજ આ નાદની રે,
નાદની રે, જે દે હાનિ રે, ભજ હરિ.
કાચ છે આંખ ઉઘાડીને જો !, મણિ તેં લીધા જે માનરે, ભજ
મોતીની માળા ના, લોભાયો જેથી તું, ઘાળી લે નાગણી જાણરે, ભજ
સુરસુરભિ લહી દોહો તું જેને, તે છે રશ્મી જેને રાની રે, ભજ
આપાતરમણીય વિષયો સઘળા, પ્રકટ એ વાત ન છાની રે, ભજ
તોપણ સમજણ તું ન ગ્રહેતો, જેતો શું સ્ત્રીસમ પાની રે, ભજ
આંખે પાટા બાંધી ક્યાં લગી ખેલીશ, જો ! વહી ચાલી જીવાની રે, ભજ
માનવદેહ મોંઘા, ફરી ના મળશે, (જો) ખોદશ ધધ અજ્ઞાની રે, ભજ
લક્તિથી ભાવટ સઘળી જતી તોએ, કરતો કાં આનાકાની રે, ભજ
ઉપેન્દ્રનરહરિચરણ રમરી લે, પીલવી ન હોય બવધાણી રે, ભજ
છોં

નરદેહ પામીને મનુષ્યોનું શું કર્તવ્ય છે.

પદ ૧૧. (સંસાર સમજ્યે શાણા, મુસાફરખાનું, એ લય.)

નરતનુ પામી, પંથિ ! ધણું કરવાનું.	
પળે પળે પગલે પગલે વધુ વધવાનું,	પંથિ.
દેવને પણ એ તો દુર્લભ ગણાતું,	પંથિ.
(કાંજે) દેવોને દુર્લભ એવું કામ (ત્યાં) બનવાનું;	પંથિ.
ભયતણું કારણ એ તો પશુમાંએ રહેતું,	પંથિ.
મનુષ્યે તો મૃત્યુકેરં ભય તરવાનું,	પંથિ.
જનનના ભોગોમાં તો, પશુએ રહેતાં,	પંથિ.
નવજનનકાર્ય તારે હાથ ધરવાનું,	પંથિ.
પંખી પણ ઉડી શકતા, ગગનમાં ઉડ્યે,	પંથિ.
તારે તો લોકલોકાંતરે ઉડવાનું,	પંથિ.
સારસ પણ એક મરતાં, બીજું મરે છે,	પંથિ.
નર અને નારીએ તો અમર થવાનું,	પંથિ.

સમુદ્ર તો ટીટોડીએ પણ ખબળાવ્યો,	પંથિ.
તારે અનંત તત્ત્વ ખબળાવવાનું;	પંથિ.
ભૂમિમાંથી તો શ્વાન પણ ધન કાઢે,	પંથિ.
તારે તો સૂક્ષ્મમાંથી ધન ખેંચવાનું;	પંથિ.
ભૂમિથી રસને એક વૃક્ષ પણ ખેંચે,	પંથિ.
આત્મામાંથી તો તારે આકર્ષવાનું;	પંથિ.
ફળ અને ફુલ એ તો વૃક્ષ બનાવે,	પંથિ.
અમૃતરસવૃક્ષ તારે ઊગાડવાનું;	પંથિ.
ધાતુસરખી પણ જગમાં મૂલ્યને ધરતી,	પંથિ.
તારે તો વિશ્વમાંહિ અમૂલ્ય રે'વાનું;	પંથિ.
પાણીની ઉપર તો નાવ ચાલેછે,	પંથિ.
જલતત્ત્વમાંથી તારે તરીને જવાનું;	પંથિ.
રથૂલ શરીરમાં તો જંતુ પણ ઠરતાં,	પંથિ.
કારણમહાકારણમાં તો તારે ઠરવાનું;	પંથિ.
શું શું ગણાવું તારાં કરવાનાં કાજ,	પંથિ.
પ્રવાસી થયો તું પથેથી ન ચળવાનું;	પંથિ.
કરવાનો કાળ જતો નૃહરિ રમરી લે,	પંથિ.
પ્રયત્ને સીધાવ હાવે નથી જોલવાનું;	પંથિ.

શ્રીરૂપેન્દ્ર.

શનૈઃ શનૈઃ ઇષ્ટસ્મરણ કરવા જીવને પ્રબોધ.

૫૬ ૧૨. (અલ્યા મોક્ષમાટે શીદને તમે રડવડો જો, એ લય.)

છટનામ વહાલા ! નિત્ય હવે બાખતો જ,	
ખિંદુ ખિંદુ રૂડો રામરસ ચાખતો જ,	છટનામ૦
થોડે થોડે આ જન્નજ દૂર નાંખતો જ,	
સત્ય હરિવિના ન અન્ય, એવું ઝાંખતો જ,	છટનામ૦
વિષય ન્યાળી વહાલા ! મનને વશ રાખતો જ,	
દુઃખો સુખનિમિત્ત સમજી, હવે સાંખતો જ,	છટનામ૦
પ્રવૃત્તિપથે હવે થોડો થોડો થાકતો જ,	
નિવૃત્તિપથે વહાલા ! ગાડુ ધીમું હાંકતો જ,	છટનામ૦
સોનારૂપાને પીઠે ન હવે લાદતો જ,	
રૂડાં શમદમાદિ રત્ન ગાઠે બાંધતો જ,	છટનામ૦

ભૂતોની નિશામાં જગવાનું ત્યાગતો જ,
 ભૂતો ઉંઘે તેમાં સંયમી થઈ જગતો જ, ઇષ્ટનામ૦
 સ્વાર્થી જગજનોનો સ્નેહ હવે કાપતો જ,
 નૃહરિનાથ શિરે સાચા સગા સ્થાપતો જ, ઇષ્ટનામ૦

છ

પોતાના જીવનરૂપીઘડીયાલનું સૂક્ષ્મપણે નિરીક્ષણ કરનાર

તેની ઉન્નતિઅવનતિને જાણી જાણે છે.

પદ ૧૩. (મારા ભાગ્યતણો નહિ પાર, એ લય.)

પ્રશ્ન—આ શું તમે જુઓ છો લાલ?

ઉત્તર—જેઉં છું (હું) માફ ઘડીયાળ.

આ મારી ઘડીયાળવિષે છે, એક અચળો ભારી,
 દિવસ અને રાત્રિનો સમય એ, પૃથક્ છે સૂચવનારી; આ શું
 સમય એક છે પણ એ તો વળી, સ્થિતિ બતાવે ન્યારી,
 ઉઠવાનો શું સમય થયો કે, આવી સૂચનારી; આ શું
 સૂચકેરી^૨ દિશાતરફ વળતો કે હું ઉઠવાની,^૩
 તે હું નિહાળું ગતિ જોઈને, મુજ કૃતિરૂપ કાંટાની, આ શું
 ચેતનકુંચી મળી ચુકી છે, નથી એ કેવળ કાટ,
 પણ હું સાવધ થઈ જેઉં એ તે, ચાલે 'રહો કે ફાસ્ટ'; આ શું
 રૂપળના કાંટાઉપર રહી છે, ગતિ મોટા કાંટાની,^૪
 (એ) વિણસમજ્યે (કંઈ) ગતિ જેતા મોટા,—કાંટાના આંટાની; આ શું
 મિનિટતણો કાંટો ચાલીને, કલાક એક બને છે,
 નિહાળી શકતો સૂક્ષ્મપણે, જે, સાવધ ધણે ધણે છે; આ શું
 પણ આ જગ જાણ્યાવિણ, કેવળ, ફકલાકને જ ગણે છે,

૧ જેમાં જીવો સાવધાન રહે છે, એવી વ્યાવહારિક પ્રવૃત્તિમાં
 ઉંઘ, અને જેમાં જીવો અસાવધ રહે છે, એવી નિવૃત્તિમાં સંયમી
 થઈને જગ. ૨ અવનતિની. ૩ ઉન્નતિની. ૪ મનના સૂક્ષ્મ વ્યાપારો-
 ઉપર. ૫ રથૂલ ક્રિયાની અથવા પ્રકટ વ્યપારોની. ૬ રથૂલ પ્રયત્નને જ.

ને વળી કેવળ મોટા કાંટા ને ઘડીયાળ ભણે છે;^૧   આ શું
 સાવધ રહીને ધર્મિયંત્રને, યથાનિયમ હું ચલાવું,
 પળના કાંટાપ્રતિ દષ્ટિ ધરી, જોઉં મુજ ઉદ્યતું થાવું;   આ શું
 શ્રીઉપેન્દ્ર.

મૃત્યુના ભયથી કાયાનગરીનું સંરક્ષણ કરવાઅર્થે સાધન સાધવા જીવને પ્રબોધ.

પદ ૧૪. (મહારાજ, નગરીયાં લગ જાયગી, એ લય.)

તારી કાયા,—નગરી આ, ઉજડ થશે.
 ભોગોથી છાકી વહાલા ! નેત્રો મીચી નવ ફરીએ,
 માથે આ ફરતા, કાળના ચક્રથી ડરીએ,   નગરી આં
 વીતી છે ગર્ભ જીવાની, કાળા થાતા કેશ, ઘાળા,
 દાંતોની પંક્તિ, ખરતી ભાળે કાં ન ભોળા,   નગરી આં
 જોતાં જોતાં વહાલા, તેતરને બાજ અડધી લેશે,
 મોઢે પચેલા, બુંડા તું હાથ ધરી રહેશે,   નગરી આં
 મૃત્યુના દૂતો મેગો, પાછળ પડ્યા છે જો ! તારી,
 પેલી ચાલી, આવે જો ! કાળતણી સ્વારી,   નગરી આં
 કાળને જિતવાનાં, વહાલા ! શાં સાધન કીધાં,
 લશ્કર કેવાં, આજીબાજી રૂઢી દીધાં,   નગરી આં
 કાળની તોપોફેરો, વહાલા ! કાયાનગરી તારી,—
 સહેશે શું જાગરો, મારો, લેજો ઝટ વિચારી, નગરી આં
 ઉપાય હાથમાં છે, હજી નથી થયું ઘણું મોટું,—
 (જો) સાધે સમજી, મૃત્યુનું છેદે તું રોમોટું, નગરી આં
 અવળાં આચરણો છાંડી, સવળે પથે ઝટ પળતાં,
 ઝમ્મતિ જિતવાનાં, સફળ સાધન પણ મળતાં, નગરી આં
 ઉપેન્દ્ર નાથ મારો, યુક્તિ જો એક તને આપે,
 જનિમૃતિ કે રોગે, વહાલા ! પુનઃ તું નહિ કાંપે,

૧ બાહ્ય વ્યાપારો કરવા એમાં જ પોતાનું આખું જીવન સમાયલું
 છે એમ જાણે છે. ૨ માથું. ૩ મરણ.

નગરી નવપલ્લવ થશે,
તારી કાયા—નગરી નવપલ્લવ થશે.

છા૦

દુર્બલતાવાળો છતાં પણ ઇષ્ટસાથે ભક્તનો અનન્ય સંબંધ
અને તેને નીભાવવા ભક્તની શ્રીઈષ્ટપ્રતિ અભ્યર્થના.

પદ ૧૫. (નાથ તુમ તો જનત હો સખ ઘટકી—એ લય.)

નાથ ! તમે ક્યાંથી હુથી ધૂટા થાશો.

ધૂટા થાતાં તો ઉલટા બંધાશો;—

આપણો સંબંધ મહોડે ગણાવીશ, તો તો તમે લજવાશો,
લોક સકળ સાંભળીને હસશે, ઉલટા તમે પસ્તાશો;—
અધમ મળ્યો હું તમને તેથી, મનમાં જરી ન મુઝાશો,
અધમનો સંગ ન કરશો તો તો ન,—અધમોદ્ધારણ કહેવાશો;—
પતીતપાવનનું પદ કદી આપનું, (તો) પતીત પદે મારો વાસો !
કેમ કરી પછી ધૂટા થવાશે, સંબંધ આવો જ્યાં ખાસો !—
દુઃખી રહ્યો હું તો દુઃખહર્તા,—પદમાં આપ સોહાશો,
હું સરખો યાત્રક છું પાસે તો, દાતાના પદમાં સ્થપાશો;—
દીન અને દયાપાત્ર હું છું તો તો, આપ દયાલુ ભણાશો,
ત્રાતા ભારે ગણાશો, હું પકે, દુઃખેલાનો કર રહાશો;—
રક્ષક આપ આ વિશ્વે ગણાતા, શાથી તે આપ તપાસો,
વિપત્તિની હું રાઠ ન પાડું તો, કહોને ક્યાં આપ જ ધાશો;—
હું ભયભીત તો અભયદાતા થઈ, થાજડશો મારો વાસો,
બલહીન હું અને બલપ્રદ આપ છો, કહો પછી કેમ ધૂટાશો;—
(હું) શરણાગતને છોડશો તો કેમ, શરણુત્રાણ લહાશો,
'કાણુ તમારે શરણુ' એમ (કાઈ) પૂછે તો, તેને શો દેશો ખુલાસો;—
મલિન છતાં પણ આપનો તો પછી, સંધરશો ના તો ક્યાં જાશો,
કાજળને છોડી શું ક્યાંહી, કેવળ દીપ પ્રકાશ્યો ?—
દષ્ટાંતો હું કાઢીશ તેમ તેમ, નાથ અધિક સલવાશો,
માટે નિકટ રહી આપનાં નામો, સાર્થક કરવામાં જોડાશો;—

શ્રીઉપેન્દ્ર.

નિરાંતે અમનચમન કરનારા મનુષ્યોનું જીવન જીવન નથી,
પણ નિરંતર પુરુષાર્થ કરનારા મનુષ્યોનું
જીવન જ જીવન છે.

પદ ૧૬.

તે જ જીવે છે તે જ જીવે છે મથે સદા જે ઉચ્ચ થવા,
સફળ થાય કે નિષ્ફળ થાયે તોપણ તે જીવતા ગણવા.
ખાવાપીવામાં ઉંઘવામાં વ્યર્થ વાતોમાં તથા,
હરવાવિષે ફરવાવિષે રમવાવિષે દિન ગાળતાં,
આ વિધિ અમનચમને ભલે સો વર્ષ રહીએ જીવતા,
પણ જીવન એ નથી મૃત્યુ છે, સદ્વેકી જન જાણતા.
તે જ જીવે છે તે જ જીવે છે મથે સદા જે ઉચ્ચ થવા,
સફળ થાય કે નિષ્ફળ થાયે તોપણ તે જીવતા ગણવા.
નથી મુઆ તે જે વિશ્વમાંહિ, ઉચ્ચ કાર્ય કરી ગયા,
નથી જીવતા તે જગતમાં જે ભોગમાંહિ કુખી રહ્યા,
પુરુષાર્થ કરનારા જીવન શી વસ્તુ છે તે જાણતા,
વિપયે પચી રહેનાર, જીવતાં મૃત્યુને અહિં માણતા.
તે જ જીવે છે તે જ જીવે છે મથે સદા જે ઉચ્ચ થવા,
સફળ થાય કે નિષ્ફળ થાયે તોપણ તે જીવતા ગણવા.
શું થયું વિજય ન જો મળ્યો શું થયું શાંતિ ન સાંપડી,
શું થયું પગ વાળી ન ગેસાયું નિરાંતે પા ઘડી,
પણ અમનચમનથી ઉચ્ચ અતિગણ, યતનશાલી જીવન છે,
કાં જે ખડું એ જીવન છે, ખીજું જીવન નથી મરણ છે.
તે જ જીવે છે તે જ જીવે છે, મથે સદા જે ઉચ્ચ થવા,
સફળ થાય કે નિષ્ફળ થાયે, તોપણ તે જીવતા ગણવા.

છો.

સદ્ગુણોનું ધારણ શ્રીસદ્ગુરુના સ્મરણસહિત જ સાર્થક છે.

પદ ૧૭. (કચિરમાં મોહ ધરે શું ભાષ—એ લય.)
ભક્ત્યાવિણ શ્રીસદ્ગુરુ અનન્ય, મારી મતિ લહે ન તુજને ધન્ય,
ભલે અન્ય સદ્ગુણ તું સેવે, પણ સદ્ગુરુ ન ભળાય,
અંકવિનાના શૂન્ય સમું તુજ, આખું જીવન ગણાય; ભક્ત્યા.

સદ્ગુરુરમરણુવડે જ જગતમાં, સધળી મહતા હોય,
 (જેમ) એ જ શરીર પણ પ્રાણુરહિતને, ત્રેત ગણે સહિ કાય; લગ્યાં
 ભલે ફડાકો મોટો મારી, કહીશ મેં જિત્યો કામ,
 પણ ગુરુરમરણુ ન જો તો દહિં હું, તને નપુંસક નામ; લગ્યાં
 મોટું તપ આદરીને જેસીશ, કદી તું જગતસમક્ષ,
 (તો) જાણીશ વનસ્પતિસૃષ્ટિમાં, ઉગ્યું વડનું વૃક્ષ; લગ્યાં
 લોભ જિતીને કદી તું માનીશ, તુજ મનથી મોટાઇ,
 (પણ) હું તો જાણીશ વધ્યો જગતમાં, એક અજગરનો ભાઇ; લગ્યાં
 ક્રોધ કદી કેવળ છોડીશ પણ, એ નથી મોટી નિશાની,
 ગુરુરમરણુવિણુ હું તો જાણીશ, (તું) થયો મૂર્તિ પથરાની; લગ્યાં
 વેદ અને સત્શાસ્ત્રોકેરી, વાતો કરીશ તું રૂડી,
 પણ હું તો જાણીશ જે જોણી, ફોનોગ્રાફની ચુડી; લગ્યાં
 શ્રીસદ્ગુરુના રમરણુસહિત જો, સહિ સદ્ગુણુ સધાય,
 તો તો ઇહપરલોક સકલમાં, ધન્ય ધન્ય કહેવાય; લગ્યાં
 સર્વ સદ્ગુણો શ્રીસદ્ગુરુના, રમરણુસહિત તું સેવ,
 સદ્ગુરુ અનુગ્રહપાત્ર ગણાઇશ, તવ તું અવશ્યમેવ; લગ્યાં

શ્રીઉપેન્દ્ર.

ઘેર નિત્યક્રમ ન સાધનાર મનુષ્યની સમારંભમાં થતાં સ્થિતિ.

પદ ૧૮. (મનમેલ મીટે, તનતેજ બટે-જો લય.)

ઘેર કંઈ ન કરે, તે સમારંભમાં, ખાય ધ્યાનમાં ઝોકાં,
 વાંકા ને ચૂંકા, થયા કરે, રહી જાય છાતી ને ડોકાં,
 જપકેરા કાળમાં વાર થાય તો, જણાય માથાનો ધા,
 ત્યજ ધૈર્ય તરત, કરી મુક્તા આચમનીથી ઠોકંઠોકાં; ઘેર
 આસનમાં જોઈએ ટેકા, જેસે ત્યાં નીકળે ટેકા,
 પણ હોય જાણે એકા, તેમ જોધ કરે કરી હુકંકા,
 પણ જાતે દશું ન કરાય, કરમોડે કાય, બગાસાં ખાય,
 આરતી થાય, -ક્યારે કે મળે લાડુ દાળચોખા; ઘેર
 જપમાં કોઈ મો'ડું બગાડે, કરચલી કપાળે પાડે,
 ધડી ધડી કોઈ આંખ ઉઘાડે, સ્થિર આસન એક ન માંડે,

હી ફરતા અહિં તહિં, નિમિત્તો કંઈ, બતાવી દઈ,
ન સ્થિર જરી રહી, બતાવે પોતે જાણે બોધા; ઘેર૦

(કોઈ) મોડા આવે જપજગે, કોઈ ચંદન ધસવા લાગે,
કોઈ ગાતા ઝીણા રાગે, (કોઈ) જીએ ઘંટ જ ક્યારે વાગે,
(એ) સાધકલક્ષણ ન ગણાય, જીદ જ લહાય, ન એક થવાય,
ઘઉંથી જણાય, ગાંગડું જેમ નોંખા તે નોંખા; ઘેર૦

સાધકને ઘટે ન આવું, તેણે સત્વર સાવધ થાવું,
સાધનક્રમમાં જોડાવું, જોઈએ બહુ સ્થિર રહેવાવું,
ન તો મળે કાંઈ સામર્થ્ય, કહુંછું તદ્દર્થ, આવવું વ્યર્થ,
(જે) સરે ના અર્થ, વૃથા જેમ ગયા હીરાલાઈ બોધા; ઘેર૦

શ્રીઉપેન્દ્ર.

વિવિધ સાધનોદ્વારા ઈશને પ્રત્યક્ષ કરવા મથતી વૃત્તિના ઈશપ્રતિ ઉદ્ગાર.

૫૬ ૧૯. (દેખો સખી ડોલરીઓ, કાલિંદીને કાંઠે ઉભો છે, એ લય.)

નાસો છો આમ શ્યામ શાને, ભોળી આ ભામિનીને ભૂલાવી.

બાંધી આશાઓ ઉંચાં ઉંચાં સુખોની,

હારે હું તો ચરણોમાં દોડી આજ આવી, ભોળી આં

છોડી મેં ન્યાતળત સંબંધીઓ ને સગાં,

હાં રે પ્રીતમ આપમાં મેં પ્રીતને લગાવી, ભોળી આં

ખાટા ને ખારા રસ ખાવાના છાંડીને,

હાં રે વહાલા ! પ્રેમરસે પ્રીત મેં જમાવી, ભોળી આં

નાનાં રમણીય રૂપ જોવાં ત્યજીને હું,

હાં રે પ્રીતમ જોવાને નેન રહી નચાવી, ભોળી આં

મેહક આ ગાનતાને ગુલતાન થાવું ત્યજી,

હાં રે પ્રીતમવાણીમાં માતે મેં લોભાવી, ભોળી આં

ધરની ન રહી હવે ઘાટની ન રહી હું તો,

હાં રે ઉભયબ્રષ્ટ મને વાલમા ! બનાવી, ભોળી આં

હૃદયે છુપ્યા જાણી આવી હું ત્યાં ભરાણી,
 હાં રે કલિકા ખોલી ના, ઉલટી અકળાવી, ભોળી આં
 મૂર્છા ચઢી હું જોવા મૂર્તિ હંખીલી,
 (ત્યારે) હાં રે પેદાઈએ ધક્કા દઇ દીધી ગળાવી, ભોળી આં
 સાપણુ કે વાધણુ કે ગણુતા કેવી મને,
 હાં રે જોથી રહેા આમ વેગળા રડાવી, ભોળી આં
 હૃદ ના ઝોળાંગવી વહાલા ! હવે ધટે,
 હાં રે હાડ જાતાં ન સહેલી હું મનાવી, ભોળી આં
 આદિઅનાદિથી શ્યામ છું તમારી,
 હાં રે તોએ સંતાકુટી શે ચલાવી, ભોળી આં
 પટ તોડી નરહરિ નિકટ ઝટ આવજો,
 હાં રે વહાલા ! વહાલી લો અંકમાં ઝુલાવી, ભોળી આં
 છોં

રામનામની ધૂન લગાડવા પ્રબોધ.

૫૬ ૨૦. (તમે એક વાર મારે ઘેર આવજો રે, એ લય.)
 તમે એક વાર ધૂનને લગાવજો રે, રામનામની,
 તમે ધૂનથી ત્રિલોકને ડોલાવજો રે, તમે
 વૈખરી નહિ મધ્યમા ને, પશ્યંતી પરામાં ડોલાવજો રે,
 કંઠકૃપેથી નહિ પણુ બ્રહ્મરંધ્રેથી
 રામધ્વનિ— ગર્જાવજો; તમે
 ધૂનથી એકલો વાયુ ન ભેદશે, અંકુટાહ આ ભેદાવજો રે,
 ગગનને ભેદીને પાર વળી જાજો,
 સૂક્ષ્મ વિષે— છવરાવજો; તમે
 શબ્દાકારથી અર્થાકારમાં, લક્ષણમાં રામ લાવજો રે,
 સ્થિર ત્યાં થઇને ક્રમે ધ્યાને પ્રવેશી,
 એકમેકને— ઝોળાખાવજો; તમે
 ઉરમાં રામ રમાડી રહેજો, જૂદા તમે ન પછી કાંવજો રે,
 ભાન આ વિસારી રામમાં વિરામ પામતાં,
 રામરૂપે— સોહાવજો; તમે

શ્રીઉપેન્દ્ર.

સાચા અંતઃકરણનો પ્રેમ પ્રસારવા શ્રીદષ્ટપતિ સ્તુતિ.

પદ ૨૧.

અંતરની પ્રીતડી ચખાડો રે, અમને અંતરની પ્રીતડી ચખાડો.
 દોરજેવાં નથી અમે તેથી બતાવશો ન, પાણીનો બહારનો હવાડો રે;—
 ટાઢાં ને તાળાં વાવનાં પાણી, કાઢીને આજે પીવાડો રે;—
 ઉપરની ભાજી અમારે ન ખાવી, અંદરના કંદને ખવાડો રે;—
 તારા અમારે નથી જોવા, ૧ક્ષિતિજમાં-ધૂપેલા ચંદ્રને ઊગાડો રે;—
 બહારના મહેલે ન રે'વું અમારે, અંતર ગુહામાં પેંસાડો રે;—
 ઉપરથી ચોપડી ન વાંચવી અમારે, ભીતરની વાત શીખવાડો રે;
 ઉપરનાં પુષ્પ નથી સુંઘવાં અમારે, હૃત્પદ્મપુષ્પને સુંઘાડો રે;—
 પ્રેમતણી વાચનાકેરા પુકારને, કરી કાઢશો ન આંખઆડો રે;—

શ્રીઉપેન્દ્ર.

વિપત્તિમાં નિમગ્ન જીવની રૂઝપતિ વિજ્ઞાપ્તિ.

પદ ૨૨. (નાથ કેસે ગજકો બંધ છુડાવો, એ લય.)

નાથ આજે હજી કાં ન વહારે પધારો,
 હાડ જતાં લગી શું વિસારો, નાથ આજે
 ભરદરીએ ભરતોફાને સપડાયું, નાવકું છે આ વિચારો,
 ભાંગ્યાં હલેસાં, હાથ ન આખા, ક્યાંહિ ન દીસતો કિનારો, નાથ
 પહાડસમાં મોઝાં ચઢી આવી ઉરમાં અધિક કરે થરકારો,
 પટકી નાચે ક્યારે, જાણું ન, હોડીના,—કરશે કડકા હજારો, નાથ
 અંતરની તેમ બહિરની જાણો છો, ઘટતો ન ત્યાં આ લવારો,
 તદપિ પધારશો વિનવ્યે, લહી રડી, પાકું છું દીન પુકારો, નાથ
 ધાયા પ્રહ્લાદની વહારે, સુધન્વાને, તદ્વત ધાધ ઊગાર્યો,
 વહારે ગજેન્દ્રની ધાધને પણ તેને, ૨ત્રાહના ત્રાસથી તાર્યો, નાથ
 પ્રહ્લાદસમ ભક્તિ નથી કહી કદી જો, દુઃખને ન આજ નિવારો,
 મોટાની આથે ભરાશે પછી શું, જોઈને આ જીવ બિચારો, નાથ
 પોકાર કરવાનું બળ માત્ર જીવમાં, શુણી તે નૃહરિ ! શસ્ત્ર ધારો,
 ૩વિપદ્કટક હણી સધળું હવે તો, ૪ભયત્રસ્ત કીડી આ ઠારો, નાથ

છાં૦

૧ ચંદ્રને ઉદય પામવાની જગા. ૨ મગર. ૩ વિપત્તિરૂપી લશ્કર.

૪ ભયથી ત્રાસ પામેલી.

પોતાના ભક્તોઉપર પ્રેમભાવ દર્શાવવાને પ્રમુખતિ પ્રેમી ભક્તોના પ્રેમી શબ્દો.

પદ ૨૩. (લગ જયગી મહારાજ—એ લય.)

રંગ રમીએ રસિયાજી ! રસિકસંગે, રંગ રમીએ,
રસિકવિના નવ, રનેહનાં ગાણાં ક્યાંહિ ગઇએ,
કાખરની જોડે, કાચલ ટહુકા નહિ દઇએ; રસિકસંગે.
રસિક છે કાણુ એ તો, આંખથી આળખી લઇએ,
નયનો કટારી, ખમે તેને ભારતા રહીએ;—
પોતાનાં શોધવાને, જંગલની વાટને પણ ઝૂલીએ,
(પણ) છોડી જીવેલી, ખરસાણીપર ના વારી જઇએ;—
વહાલાઓ વાતમાંહિ, મર્મવચન કે' તે સહીએ,
પણ ખીજઓનાં, સ્તુતિવચને ના મોહાઇએ,—
વહાલાતું દીધું વિષ તે પણ ભાવ ધરી ખઇએ,
પણ વહાલાને તો, અમૃતના પ્યાલા પઇએ;—
સમજી જે જાય તેને મર્મવચન કદી કહીએ,
સાને કરીને તેડે તેને ઘેર જઇએ;—
જેનાતેના પર રનેહ, કરવો એ તો ખામી લહીએ,
પ્રીતિના પંથે, નીતિને ત્યજીએ રીત નહિ એ;—
નરહરિ નાથ વહાલા ! આપતણાં અમે છઇએ,
તેને છોડીને, ખીજને રંગે ના રંગઇએ;—

શ્રી. પં. દ્ર.

દ્રષ્ટાશ્રયને પ્રાપ્ત ભક્તના ઉદ્ગાર.

પદ ૨૪. (મેરા દિલ દિવાના તેરે લાંચે, એ લય.)

મારે આથ ખરી એક આપતણી,	
આપતણી મારા પ્રાણના ધણી,	મારે આથ૦
ફિકર નથી મારે વિંકટ આ ભવમાં,	
રાજો છો આપ માથે મુકુટમણિ,	મારે આથ૦
કરશે શું કાઇ મને ધર્મને વિરોધી,	
સસણુ શું જશે સિંહબણી,	મારે આથ૦

વજ્રના કોટમાં નિશ્ચિંત પોહું હું,
 છો કો છોડે તોપો અનંતગણી,   મારે આથ૦
 ગગનવિષે જીવે જોઈ ન શકતા જે,
 આપે મારે માટે હવેલી ચણી,   મારે આથ૦
 સંપત્તિ આપી આપે આગળે ન તેને કો,
 જાણે છે સધળા મુજને મોટો ઋણી,   મારે આથ૦
 બાપ ન છોટો કરશે માગું છું એટલું હું,
 આપની આથે ૫૩ં હું બનીને ઠણી,   મારે આથ૦
 નરહરિનાથ કાંઈ રહ્યું નથી માગવાનું,
 આપ જ્યાં નિત્ય પ્રાપ્ત ચિંતામણિ,   મારે આથ૦
છોં

મિથ્યા વાતો ન કરતાં પ્રયત્નસિદ્ધિપ્રતિ લક્ષ સ્થાપવા સાધકોને સૂચન.

પદ ૨૫. (અરે દુનીયામાં પ્રેમી ક્યાં—એ લય.)

ગયા તે વાતના દહાડા, ક્રિયાસિદ્ધિ જનો જોતા.
 વૃથા વાતોડીયા તો, થશે હાવે હતા નોંતા;   ગયા—
 જપનું આવું ફળ મળે, ૧૫નું ફળ છે આમ;
 યોગથી આ સિદ્ધિ થતી, (એમ) કહાથી ન સરે કામ,
 ગઈ વાતોની શ્રદ્ધા, ગણે ગ્રંથો બધા^૩ થોથાં;   ગયા—
 હતું અમારા પૂર્વજે,—ને આ સધળું જ્ઞાન,
 અમુક અમારા શાસ્ત્રમાં, નીભે ન એ અભિમાન,
 પ્રકટ કઈ ના કર્યાંથી, જનો વિશ્વાસને જોતા;   ગયા—
 સંયમથી સિદ્ધિ મળે, ભક્તિથી વશ ભગવાન,
 કર્મમાત્રને બાળના,—૩ં છે તત્ત્વજ્ઞાન;
 કશું પણ, (જો) ના મળ્યું તો, નથી નર, આપણે તોતા^૪;   ગયા—
 શુદ્ધિનું ફળ આમ છે, આચારનું ફળ તેમ,
 પણ પ્રત્યક્ષ થયું નહિ, વીતે વર્ષો જેમ,
 વળ્યું તો તો પછી શું, સદા આ હાથપગ ધોતાં;   ગયા—

૧ તત્ત્વજ્ઞાનમય ઉચ્ચ સ્થિતિ. ૨ શમદમાદિ. ૩ સધળા મનુષ્યો. ૪ પોપટ.

આમ કર્યાથી તો વધે, તનમનધનસામર્થ્ય,
નિજ જીવનમાં પ્રકટ જો, કર્યું ન તો તે વ્યર્થ,
કહે આનંદનું ફળ, તથાપિ હોય તે રોતા; ગયા—

જતો રહ્યો છે પૂર્વનો, સમય હવે બદલાય,
મિથ્યા મોટી વાતની, કિમત હવે ન થાય,
પ્રકટ ફલને બતાવો, ક્રિયામાં ચિત્તને પ્રોતાં; ગયા—

સતશાસ્ત્રોના સત્યને, પ્રકટ કરો કરી યત્ન,
વાતોમાંથી વિરમતાં, મેળવશો ફળરત્ન,
બનો સુપ્રયત્નરૂપી, તમે મહાયજ્ઞના હોતા; ગયા—

શ્રીઉપેન્દ્ર.

સર્વસિદ્ધિપદ શ્રદ્ધા ધરવા જીવને ઉપદેશ.

૫૬ ૨૬. (છું હું એવો નૃસિંહગુરુનો, વિશ્વે જ્ઞાનમત્ત કરતો, એવડય.)

શ્રદ્ધા ધારી હૃદયમાં સાચી વીરા ! સુખે પછી ફરજો.
સુખથી ફરજો, દુઃખથી ન ડરજો, ચિંતામાત્ર વિસરજો,
શ્રદ્ધાસમ શિર સમર્થ દેવી, સ્થાપી ન પછી થરથરજો, શ્રદ્ધા૦
શ્રદ્ધાદેવીનું હૃન્મંદિર, સંતન પૂજન કરજો,
ભક્ત બની શ્રદ્ધાદેવીનો, શ્રદ્ધાયશ ઉચ્ચરજો, શ્રદ્ધા૦
અવળું કરે સવળું ઝટ શ્રદ્ધા, શક્ય અશક્ય, એ સ્મરજો;
દુર્ગમ સુગમ, અલભ્ય ભુલભ, દુષ્કરને કરતી સુકર તે, શ્રદ્ધા૦
અસંભવિત આ છે, કહે ડાહ્યા, ધન ન પણ તે ધરજો,
શ્રદ્ધાને ન અસંભવ ટાંધ, મનમાં પાકુ સમજજો, શ્રદ્ધા૦
રાષ્ટ્રકલિકાજેટલી સાચી શ્રદ્ધા પણ હિમગિરિ જે,
તેને સમુદ્રમાં ફેંકી દે, શ્રદ્ધા શક્તિ ખરી છે, શ્રદ્ધા૦
દુઃખનો દુસ્તર દરીયા, શ્રદ્ધા સેવી પળમાં તરજો,
દશદિશ દુઃખદાવાનળ શ્રદ્ધાજળ સિંચી ચોલવજો, શ્રદ્ધા૦
ભલે મરણ આવે શ્રદ્ધાથી, દઢતા ધરી પણ મરજો,
ભિખારી, શ્રદ્ધા ધરતાં થાયે, તદપિ શ્રદ્ધા વરજો, શ્રદ્ધા૦
દઢતાં વધતાં શ્રદ્ધાનું માહાત્મ્ય અનવધિ નિરખજો,
દુઃખતિમિર પછી જોવું નહિ રહે, નિય રવિમાં વસજો, શ્રદ્ધા૦

૧ આહુતિ આપનાર; હોમ કરનાર. ૨ સહેલું ૩ રાધના દાણાજેટલી.

શ્રદ્ધાસહ જીવે તો જીવજો, જડરૂપ નહિ તો તું થજો;
 શ્રદ્ધાહીન બની પ્રેન, ન ડગલુ, ભવરજનીમાં ભરજો,   શ્રદ્ધા૦
 દશાથી ના રીઝનારા પ્રભુને, શ્રદ્ધા ધરી રીઝવજો,
 પરિણામે પ્રભુરૂપમાં ભળીને, પ્રભુમય થઇને દરજો,   શ્રદ્ધા૦

છો.

— — — — —
 ईश्वरने प्रसन्न करवामां अनन्यभावे तेमनुं ज चिंतन

ए मुख्य छे, अने ए शिवायना प्रयत्नोमां जे
 वेग ते ईश्वरप्रतिनी विमुखता.सूचवे छे.

પદ ૨૭. (નહિ આતું ધન રે, એ લય.)

આવોને શ્યામ રે, મારે તમારું જરી હામ છે.

પૃથ્વા તમને મારા મનની શંકાઓ, આજે મેં ધારી હામ છે;—
 તમારું નામ મને કહેજો ખરેખરું, જગમાં તે રામા કે રામ છે;—
 લોકો આ રામ છોડી, રામાને ચિતે તેથી, મેં જાણ્યું રામા આપ નામ છે;
 આપશરીરોરે કહો જરી વહાલા, રંગ તે શ્વેત કે શ્યામ છે;—
 તમારે ઘેર આવવાને કહોને, 'મોટર' કે વીજળીની 'દ્રામ' છે;
 આપને રહેવાડે ર્થાન કહોને, 'સ્વર્ગ' મંદિર^૨ મહ^૩ કે ધામ^૪ છે;
 આપ પ્રભુને નમવા માટે, રીતિ પ્રણામ કે સલામ છે;—
 આપના પક્ષ રેવું હોય તો કહો તમારો, પક્ષ પવિત્રીત કે ઉદ્ધામ છે;—
 આપ પ્રભુનું જ્ઞાન જગમાં પ્રકાશવાને, આંતરજ કેળવણી શું મુદ્દામ છે;
 તમને મળવામાં સહેલો, કહોને શું કાચનો, પ્યાલો કે પીતળનો જામ છે;
 આમાંનું કાંઈ નથી આપને તોએ લોકો, મચવે તે માટે સંગ્રામ છે;—
 (કાષ્ટ) આપનો રસ્તો નથી જોયો કે જાણ્યો તોએ,

કહે છે કે આમ નહિ પણ આમ છે;—

લાગે ન વળગે જેમાં આપને તેનું સઘળા, ચિંતન કરતા આઠે યામ^૭ છે;

૧ ખ્રીસ્તીનું કેવળ. ૨ વૈષ્ણવોનાં મંદિરો. ૩ સંન્યાસીનું સ્થા-
 નક. ૪ સ્વામીનારાયણનાં સ્થાન. ૫ Moderate. ૬ Extremist.

૭ પહેાર.

જ્યાં ત્યાં વિરોધ જોતા એવાની કિંમત, મારા મનથી કુટી બદામ છે;—
અનન્ય ભાવે મનથી આપને જ્યાં ત્યાં જોવા, એમાં હું જાણું તમામ છે;
શ્રીકૃષ્ણેન્દ્ર.

પોતાને પૂર્ણ નિર્દોષ કર્યાવિના બીજાના આગઠ
પોતે નિર્દોષ હોવાનો દંભ કરી તેમને બોધ
આપવા પ્રવૃત્ત થનાર મનુષ્યોની
પ્રવૃત્તિનું વર્ણન.

પદ ૨૮. (પ્રભુ કેમ ન દર્શન આપે, એ લય.)

સો સો ઉંદર નિત્ય ઉપાડી, બાંધી સાધુતાની ઘોળી દાઢી,
વેષ તપસી બાવાનો કાઢી, જેઠાં તપને બાધ બિલાડી.
આજ સુધી પોતે શું શું કર્યું, અને, શું શું કરે હજી નિત્ય,
મેંશ ન નિજ મુખપરની જુએ, ગાયે-બીજના દોષોનાં ગીત, સો સો.
પોતાની આંખના મોલ ન સૂજતા, બીજનાં કસ્તર જોઈ,
લાંબાપહોળા થઈ ઉપદેશ દે, જાણે હોયે મહર્ષિ કાઈ. સો સો.
સ્ત્રીઓમાં જાના નિત્ય રમે પણ કેસરપંખુની પેર,
માર્ગમાં સ્ત્રી દેખી દશ ગાઉ નાસે, હોયે જાણે ભારે વેર. સો સો.
રેંસી અવરનાં ગળાં, ધન ધૂતી, સંચે છે પાછ પાછ,
તોપણ લોકમાં કહેતાં ફરે, ધન-દુઃખનું મૂળ છે ભાઈ, સો સો.
એકના દોઢા ને દોઢાના બમણા,—કરવા, વિવિધ વ્યાપાર,—
છપ્પનસેં ડહોળે તોપણ કહેતા, લોભ છે નરકનું દ્વાર, સો સો.
સ્વાદના ભસકા ન ધૂટે પોતાના, પડસ જુક્તિથી ખાય,
તોપણ ભાજી ને રોટલો ખાનારા, સાચા સાધુ, એમ ગાય, સો સો.
જાના પોતાને ખપત બધાએ, રાજસ તામસ આહાર,
પ્રકટપણે તોએ ડુંગળીલસણુથી, નાસે ગાઉ હજાર, સો સો.
નિજ જડમતિ સ્ત્રીઆગળ થઈ રહે હાથ જોડીને શુભામ,
ધર્મપત્નીને પાળતા પતિને, કહે ક્યાં છે તારામાં રામ, સો સો.
રુપાંજલિથી પિતાને વધાવે, માતાને પણ દે પ્રસાદ,
(તોપણ) માતૃદેવો મઘ, પિતૃદેવો મઘ, બોધ કાઢી મોટો સાદ, સો.

૧ તપ કરવાને. ૨ ગાળોનો વરસાદ. ૩ મારફતી પ્રસાદ.
૪ માતાને દેવીસમાન જાણુ; પિતાને ઈશ્વરસમાન જાણુ. ૫ બોધ કરે.

લાભ, ખ્યાતિ, પૂજામટે પ્રયત્નો, નિત્ય કરે નાનાવિધ,
 તદપિ વિરાગ પ્રબળ હોય એવું, કરતા જ્યાં ત્યાં પ્રસિદ્ધ,   સો સો૦
 આરસીજેવા જગતથી ન પણ રહે, છાનાં બિલાડીબાઇ,
 શાંતિપ્રદા નમસ્કાર તમને, વદી જન જતા પાઈ.   સો સો૦
 બિલાડીનાં આવાં લક્ષણોથી ચેતી, રહેતા વિવેકી સદાય,
 પોતાને પૂર્ણ સુધાર્યાવિના કાને, દેવા બોધ, ન ધાય,   સો સો૦
 છો.

ઇષ્ટમાં અભેદભાવને પામવા ઇચ્છનાર વૃત્તિના ઉદ્ગાર.

૫૬ ૨૯૦. (પ્યાર મોહનીયાં, નીભાના હોગા—એ લય.)

હમકો તુમસેં મિલાઈ દેના.
 મિલાઈ દેના, એક હી કર લેના;—
 મંયં દેનેકું અર્જ કૃં તબ,
 દામ ન દેના, દુવાઈ રહેના;—
 મંગન હોકે માગું જબ મેં,
 હેમ^૩ ન દેના, હૃદય દે દેના;
 વાસ કરન મેં, સ્થાનક ચાહું,
 ધામ ન દેના ચરણ દે દેના;—
 અગનસેં શાંતિ મિલન ચહું જબ,
 પ્યાલા ન દેના પ્રેમ, હી દેના;—
 (મેં) દુર્બલ, ભૂખહરન જબ ચાહું,
 અન્ન ન દેના, અમૃત દે દેના;—
 મિલનયોગ નવ આવે તબ લગ,
 કુછ ન દેના, કૃપા તુમ દેના:—

શ્રીગણેશ્વર:

અનુકૂલ ક્રિયાઓ જ ઇષ્ટિસાધ્યને અર્પનાર છે.

પદ ૩૦. (દુનીયાં દોરંગી, શાને મનવા—એ લય.

અવળું ને કરીએ, (તો) ધારેલું મનનું આથી થાય !.

પૂર્વે ન જવાશે, પગલાં ને પશ્ચિમમાં ભરાય રે.

ગનનું ધારેલું જે હોયે, તદ્વત્ કૃતિ કરાય,

એ જ કાર્યમાં અખંડ મચીએ, તો તો તે જ સધાય,

જગતમાં, તો તો તે જ સધાયરે;—અવળું.

જમાડયું છે આખા જગને, કુલડી પાત્ર જણાય,

એમાં જગની ભુખ હરનારું, ભોજન ક્યાં રંધાય,

કહો ભાઈ, ભોજન ક્યાં રંધાય રે;—અવળું.

આવવાનું સ્થળ એવું હોય ન્યાં, ચુપ રે' તો જ અવાય,

કેમ કરી ત્યાં પ્રવેશાય ને, ઉટે ચઢી જવાય,

કહો કે ઉટે ચઢી જવાય રે;—અવળું.

ઉપરની સારી કરણીથી, અર્થ ન શુભ સરાય,

રોગતણા સોજા આવેલું, શરીર શું પુષ્ટ ગણાય,

કહો એ, શરીર શું પુષ્ટ ગણાય રે;—અવળું.

દોષતણું કદી છિદ્ર થયું તો, જેમ તેમ કરી સંધાય,

(પણ) દોષતણો સિંધુ કરીએ તો, ઢાંકણ શું ઢંકાય,

કહો ત્યાં, ઢાંકણ શું ઢંકાય રે;—અવળું.

એક ધર્મનું કાર્ય કરી પછી, અધર્મમાં જ વહાય,

તેથી શું થયું ? વાળ તુટ્યાથી, હલકું શરીર લહાય,

કહો શું, હલકું શરીર લહાય રે;—અવળું.

મનનું ધાર્યું થાય (ને) કૃતિથી, મનને અનુસરાય,

ઘોડે નેડેલી જેમ ગાડી, ઘોડાપાછળ જાય,

ગમે ત્યાં, ઘોડાપાછળ જાય રે;—અવળું.

શ્રીકૃષ્ણ.

દેહમાં વસતા દેહરવિને શોધવા સત્સંસ્કારીને નિમંત્રણ.

પદ ૩૧. (માનવદેહમાં જ રે, સાધક, એ લય.)

કટિને બાંધીને જ રે, દેહે દેહરવિ કાષ્ઠ શોધજે,

દેહરવિ કાષ્ઠ શોધી થાજે, દેહમાં કૃતકૃત્ય,

કટિને.

અધકારે દેહરવિની ઝળહળ ઝળકે જ્યોતે જી,
 અધકાર ન ઓળખે, રહે જો કે થઈ આતપ્રોત, કટિને૦
 જીવનજળ કો દેહરવિ કહે, કહે અમૃત કોઈ જી,
 ચિતિવેલી કોઈ વણી, રહેતા નિત્ય મોહી, કટિને૦
 જોણે જોયો દેહરવિ તે, બદલાતો તત્કાળ જી,
 મર્ત્ય મટીને અમર થાતો, કાળનો પણ કાળ, કટિને૦
 પકુર્મિ તેને ન બાધે, બાધે ના કોઈ રોગ જી,
 અણુઅણુ ઉભરાય જીવને, થતાં રવિસંયોગ, કટિને૦
 દેહરવિનાં દર્શને આ દરિદ્રતા અળપાય જી,
 દોષદુર્ગુણ તનમનેથી, સહસ્ર યોજન જાય, કટિને૦
 દિવ્ય પ્રજ્ઞા પ્રકટતી વળી, દિવ્ય દષ્ટિ થાય જી,
 દિવ્ય શ્રોત્રથી દૂરનું પણ, સમીપસમ સંભળાય, કટિને૦
 ભસ્મીભૂત બ્રાંતિ થતી સહ, જેમ છે તેમ જાણાય જી,
 શાસ્ત્રનાં સઘળાં રહસ્યો, ક્ષણમાંહિ સમજાય, કટિને૦
 ઉન્નતિનું ઉડે જીવનું, ગગનમાંહિ વિમાન જી,
 કેટલું ચઢશે ઉંચું તે, પહોંચે ના અનુમાન, કટિને૦
 શોધે જીવો સોનું, શોધે હીરા મોતી રત્ન જી,
 દેહરવિ પણ શોધવાનો, કરે ના કો યત્ન, કટિને૦
 દેહરવિ ગણી તુચ્છ સહ કરતા અનાદર નિત્ય જી,
 તિરસ્કારપ્રયુક્ત નિદે કોની મતિ વિપરીત, કટિને૦
 ઘણા ગાઢા થઈ નાસ્તિક, ૧ ખડે રવિઅસ્તિત્વ જી,
 રોગના થઈ ભોગ તે તો, પામે છે ૨ પંચત્વ, કટિને૦
 બાળકજેવાં નિર્મળ હૃદયો, માત્ર ભજતાં ઈશ જી,
 પોતામાં જોઈ ચિતિરવિ તે, થાય સર્વાધીશ, કટિને૦
 સદ્ધિવેદીઓ થવા સુખી રવિ જોવા ધાય જી,
 નરહરિઅનુગ્રહથી નિરખી રામ નિત્ય મલકાય, કટિને૦

છો૦

સંસારના કેવલ ભોગમાં પરિણામે વિનાશ જ છે.

પદ ૩૨. (તમે એક વાર મારે ઘેર આવજો રે—એ લથ.)

કહે સંસૃતિ, મારે ત્યાં તમે આવજો રે, સહેલાડીઓ.

જે જે આવે તેને સાથે લાવજો રે; કહે૦

જે જોઈએ તે તમને આપીશ, આપીશ ઘાડા અને ગાડીઓ રે;

ઉંચે ચઢીને તમને ઝુલવાને દેઈશ,

હાથી અને,—અંગાડીઓ; કહે૦

(પછી ?)

વસ્ત્ર સુશોભિત પહેરવાને, આપીશ ઘાતી અને સાડીઓ રે,

દેશ ને પ્રદેશ જવા સુખ આપનારી,

આપીશ હું—આગગાડીઓ; કહે૦

(પછી ?)

બ્રાહ્મણને ભોજનમાં લાડુ, ઉપર આપીશ ઘીની વ્હાડીઓ રે,

આપીશ હું વળી અરીણ કસુંબો,

પીતા હશે—જે ગરાડીઓ; કહે૦

(વાહ ! પછી ?)

કણખીને હોંસે હું આપીશ, ગાયો ભેંશો ને પાડીઓ રે,

ફરવાહરવા સહેલ કરવાને કાજે,

રૂડી દઉં, ઝુલવાડીઓ; કહે૦

(ગ્યાહો ! પછી ?)

દીપકના શોખીનકાજે દઉં, બિલોરી ઝુમર ને હાંડીઓ રે,

પીવાને ચાહ, જે પ્રીતિ જણાવે,

તે સાચું મેં—દુકાન ઉઘાડીઓ; કહે૦

(વાહ ! વાહ ! પછી શું ?)

નાટકચેટકને જોવાને કાજે, કીધા મેં સારા ખેલાડીઓ રે,

વૈદને કાજે ચેતી પહેલેથી,

કીધી વને—મેં મૂળાડીઓ; કહે૦

(ખીભું શું ?)

ધરની શોભા વધારવાને, કીધી રૂડી રૂપાળી લાડીઓ રે,

દરજી ને સોની કર્યાં, દાંતને^૧ ઉતારવા,—

મેં છે કર્યો—સંઘાડીઆ; કહે૦

(એથી કંઈ વધારે ?)

ગાન તાન રંગ નાચને કાળે, વારાંગના મેં બેસાડીઆ રે,

પશુસાથ ગેલ કરવાને કાળે,

કીધાં ધણાં—કુતરાંબિલાડીઆ; કહે૦

(હજી કંઈ વિશેષ ?)

પરિણામે મેં સઠિને માટે, રાખી મૂક્યો છે તાવ ટાઢીઆ રે,

બહોતેર નાડીઆને છોડી તડાતડ,

લધને જશે—યમદૂતચાડીઆ; કહે૦

શ્રી ઉપેન્દ્ર

इष्टश्रीना अनंत उपकारनुं संकीर्तन.

પદ ૨૩. (તમે શા માટે શ્યામ મહોત્તે આવના નથી, એ લય.)

મારું હિત નિત્ય અર્પિત સાધો વિશ્વના પતિ,

વિશ્વના પતિ ન શકું, મુખથી હું કથી,

મારું હિત૦

દેહતણા નિર્વાહનાં, દો છો સાધન નિત્ય,

ઝાઝું કષ્ટ દીધાવિના, મુજને નાથ ખચીન.

ભુખ્યો ઉદારો પણ ભુખ્યો ન એકદા,

વિશ્વંભર આપ તો સુવાડતા નથી,

મારું હિત૦

રહેવાને ધર, પહેરવા,—દો છો સુંદર વસ્ત્ર,

વાપરવા પણ દ્રવ્ય દો, યથાસમય શિરછત્ર.

અણિનો પ્રસંગ પ્રભો ! સાચવીને સર્વદા,

કરતા^૨ વતસલતા સાચી આપની છતી,

મારું હિત૦

જે જે વિદ્યાની મને, જે જે સમય જરૂર,

દેતા તે તે, તે સમય, દયા ધરીને ઉર.

માનસ વિદાસ મારો, કમથી સાધીને કરો,—

સૂક્ષ્મ વિશુદ્ધ પ્રભો ! મારી આ મતિ,

મારું હિત૦

અનેક સુગુણબીજક વળી, વાવી^૩ હૃદયોદ્ધાન,

રમણીય તરુવર છે કર્યો, આજ તમે લગવાન,

*સુરલિ^૪ કુમુદ, સ્વાદુ ફળ જે બહુ આપીને,

પુષ્ટિત્વિથી સુખદ થઇ રહે અતિ, મારું હિત૦
 શ્રદ્ધિ અધિક કરવા તપે, ગ્રીષ્મવિષે રવિ જેમ;
 દેવા વિશેષ સુખ મને, દેતા દુઃખ કદી તેમ.
 વીતતાં દુઃખ, ઉંચુ સુખ આવેલું જોઈં ન્યારે,
 આશ્ચર્ય પામું અકળ ન્યાણીને ગતિ, મારું હિત૦
 આદિ કાળથી આજસુધી, બન્યો ન એક પ્રસંગ,
 જેમાં આપે ના કર્યું, મુજ હિત રહી મુજ સંગ.
 ઉપકારનો શું વાણી બદલો શકીશ હું,
 ભાગી વાણીથી ગાઈં ગુણ, કરી નતિ, મારું હિત૦
 જ્ય ઉપેન્દ્રનરહરિ પ્રભો ! જ્ય જ્ય કરુણાધામ,
 જ્ય જ્ય મુજ સર્વસ્વ જ્ય, અનવધિ કરું પ્રણામ.
 આપ્યું બહુ, આપો બહુ, આપશો અપાર હજી,
 જાણી હવેથી ઘેલી વ્રતિ આ થતી, મારું હિત૦
છો૦

પોતાના વડે કરાતી ભક્તિહીન ક્રિયાપ્રતિ લક્ષ ન દેવા સાધકની પ્રાર્થના.

૫૬ ૩૪. (કથિરમાં મોહ ધરે શું ભાઈ-એ ભય.)
 પ્રભુ મુજ કૃતિમાં બહુ ખામી, દષ્ટિ ન કરશે એ સામી.
 ખરા દિલથી કરું પરિશ્રમ ભરવાને મુજ પેટ,
 પ્રભુના કામવિષે હું કરતો, માયાઉતાર વેઠ; પ્રભુ.
 મારે ઉત્તમ વસ્ત્રો જોઈએ, પડે ન એમાં ખામી,
 આપના પૂજનમાં વસ્ત્રાર્થે, 'નાઢાછડોં વધામિ';^૨ પ્રભુ.
 મુજ સુખકાળે રાતદિવસ હું, શ્રમને કરું અતિશે,
 આપને કાળે 'બ્રાહ્મણદ્વારા-પૂજનમહં કરિષ્યે';^૩ પ્રભુ.
 મુજ ભોગાર્થે વાપરતા, ધનવસ્તુ ગણું નકામી,
 આપનિમિત્તે ધનને બદલે, 'જલં સમર્પયામિ';^૪ પ્રભુ.

૧ નમસ્કાર. ૨ નાઢાછડી આપું છું. ૩ બ્રાહ્મણની મારફત
 પૂજન કરાવું છું. ૪ પાણી મૂકું છું.

હું પકવાન્ન જમું, તમને ખારેક મુકું હું હરામી,
 આંખ મીચી વળી કરું મિથ્યા, 'નૈવેદ્યં નિવેદયામિ'¹; પ્રભુ.
 ભાવભક્તિહીન ક્રિયા કરું તોપણ વળી કરું હું આખર,
 આ મારી સક્રિયા (!) વડે, હું પર 'પ્રસાદ પરમેશ્વર'²; પ્રભુ.
 વિપરીતકરણીની ફલપ્રાપ્તિ, જાણું જે યોગે વળી,
 જાણો તમે શું સત્કલ (!) દેશે, આ મુજ વિપરીત કરણી; પ્રભુ.
 મોટા છો પ્રભુ નીલાવી સેજે, લીધું આપનું શરણું,
 તારી લેજે અંકે ધારી, જેમ તારે નદી તરણું. પ્રભુ.

શ્રીઉપેન્દ્ર.

જીવભાવના નિશ્ચયો છોડી રૂઝભાવના નિશ્ચયો ધારણ કરવા મનમયૂરપ્રતિ અભિમાનીની ઉક્તિ.

પદ ૩૫. (મારાં આશાતણાં મંદિર-એ લય.)

મારા મનહર મધુરા મોર, મીઠું જોલ કંઈ,
 મારી કાળજડાતણી કોર, અંતર ખોલ
 ' જીવ હું ' એ લવે કાગડો,
 તાણીને કકેશ રાગડો,
 ' શિવ હું ' એવું તું જોલ મધુર ટહુકો દઈ; મારાં
 ' દુઃખી હું ' એવું તેં બહુ કહ્યું,
 સાંભળી હૈયું પાકી ગયું,
 રીઝાવ 'સુખસ્વરૂપ હું છું' એવું કહી; મારાં
 સાંભળ્યું ' બદ્ધ હું ' એ બહુ,
 ' મુક્ત હું ' એ શુભવા ચહું,
 આતુર છું શબ્દો એ શુભવા હું, તારી વાણીમહિં; મારાં
 (તું) કહેતો આવ્યો ' હું વિનાશી છું',
 ઇચ્છું શુભવા ' અવિનાશી હું',
 એ કહેવાની મધુર વાણી, તો તુંમાં રહી; મારાં
 ' નામરૂપકમક હું ' કહે,
 પણ એ મુજ હિરમાં દહે,

‘ સ્મિતિ સુખ હું ’ એ તુજ કહે, ડ્યારે રે’શે વહી;	મારાં
‘ આનંદરૂપ હું છું સદા, ’	
‘ પ્રેમસ્વરૂપ હું સર્વદા, ’	
તારા વિના એવું કહેનારું મુજને કાઈ નહિ;	મારાં
વ્યાકુળતા ને વિપત્તિના,	
શબ્દો તેં સંભળાવ્યા ધણા,	
આજથી શાંતિવચન મને દેજે તારો લહી;	મારાં
ઉત્સાહઆશાનો ખનિ,	
ટહુકારી દેજે મારી ભણી,	
અખંડ ઉચ્ચ પ્રદેશે તું કુદ, મને લઈ;	મારાં
શાસ્ત્ર નહિ સંભળાવજે,	
અનુભવવેણુ શુણાવજે,	
કાણુ શુણાવશે બીજું, ન, જો તું મારો થઈ;	મારાં

શ્રીઉપેન્દ્ર.

સ્વરૂપાનુભવોદગાર.

પદ ૩૬. (આ શું વાત કરો, પ્રેમ યાદ કરો, એ લય.)

મારું રૂપ મેં લહ્યું, ખોટું હું પાણું ગયું, હું તું, તેરૂપે થયું, હવે આજ;
હું કૃતકૃત્ય થયો, શોકભય સહિ ગયો, મેં દુઃખમાત્ર દહ્યું, સર્વો કાળ.
જગતસ્વપ્નસુષુપ્તિ કે, તુર્યા મને સમાન,
હાં જે મુજ અનુભવરવિ, પ્રકાશતો સહિ સ્થાન.
ભેદભ્રાંતિ મને, સ્ફુરતી કદી ના મને, મતિનું તિમિર ગયું, હવે આજ
ન્યાળું અસંખ્ય ભાતિના, નાના જગદાલાસ;
પરમ શાંત પરશ્વહનો, મંગળકારી વિલાસ;
દષ્ટિ ફરતાં રચ્છિ, —ભુદ્ધિ રૂઝબુદ્ધી ગઈ, હતું જેમ તેમ થઈ રહ્યું, હવે આ
અવર્ણ્ય પ્રયોધનું કથન, કરવા વાણી જાય,
ત્યાં તે પ્રયોધરૂપ થઈ, પ્રયોધમાંહિ શમાય.
(તેથી) મનમાં પૂર્ણ મલકાઈ, જડસમ રહી વિશ્વમાંહિ, મૂક થઈ મૌનને
અહ્યું, હવે આજ
છો

ગગનમંડલમાં સાધકોને સ્થાપવા શ્રીસદ્ગુરુપ્રતિ વિજ્ઞપ્તિ.

૫૬ ૩૭. (ગોકુળીએ લઇ ચાલો—એ લય.)

ગગનમંડલમાંહિ સ્થાપો, હો ગુરુરાજ અમને.

વાયક આદિક ક્રમથી સધાવી, અજપા જપાવો જપો; હો—
 ઇડા ને પિંગલા નિરોધ કરાવી, ખોલો સુધુમ્ણાનો ઝાંપો;—
 કર્મના કાશનો નાશ કરીને, કાઢો કુંડલિનીનો ખાંપો;—
 વેલી ઉગેલી આ તનુમંદિરમાં. તેનું અમરફળ આપો;—
 અંતરમાં વહેતો અધઃપ્રવાહ જે, ઊર્ધ્વમાં તેને ઉથાપો;—
 સહસ્રાવધિ જેનાં પત્રોરે શોભે, સ્થાપી ત્યાં દાખો પ્રતાપો;—
 નૈસર્ગિક પ્રભુવધ્વનિ સંભળાવો, ધ્વનિરૂપે આપ ન્યાં વ્યાપો;—
 દષ્ટિ અમારી આ થઇ રહે દૈવી, ચાંપ એવી કાઇ ચાંપો—
 દિવ્ય તાંતુથી અમૃત દઇ ટાળો, જનનમરણ પરિતાપો;—
 મૂર્દ્ધમાં આપ પ્રભુથી અમારો, કરશોજી હસ્તમેળાપો;—

શ્રીઉપેન્દ્ર.

ઇષ્ટાનુગ્રહને પ્રકટ અનુભવતા સાધકોના અંતિમ ઉદગાર.

૫૬ ૩૮. (દીનદયાળ દેતો ત્યારે લેનારો શું લેશે—એ લય.)

વર દેનાર નરહરિ દાતા, જણાય આજે ન્યાં ત્યાં.
 દાતાપદમાં હજી પ્રભુને, નથી કાઇએ આંટ્યા;—
 માગ્યું ઝટ દર્શ મૂકી દેતા, હાથ ઉંચો કરતામાં;—
 જમ્યે યાચવા તે પહેલાં તો, દોડી આવે સ્હામા;—
 સંમુખ અખંડ રમતા રહેતા, પૂછવું પડે ન છે ક્યાં;—
 સાષ્ટાંગો કરતાં પહેલાં તો, ભેટે કહેતાં હાં હાં;—
 ઉઠતાં શું જોઇશે તે શ્રિકર જ, કરતા (અમને) સુવાડતામાં;—
 હૃદય પ્રભુનું ભરાઈ આવે, (અમને) કાણુભર ના જોતામાં;—
 નિષ્ટ જોઇ પ્રભુ અમ અંતરમાં, હર્ષગ્રોધ ઉભરાતા;—
 તે નરહરિ પ્રભુપદમાં શમીએ, સ્તુતિ આ ગાતાં ગાતાં;—

શ્રીઉપેન્દ્ર.

સાધનસમારંભમાં સાધકોએ પાલન કરવાના નિ

૧ પ્રાતઃકાળે પાંચ વાગતાં ઘંટ થતાં ઉઠવું અને સ્નાન અ
પરવારી સાત વાગતાં સંયમમઠે મિશ્રય કરેલા સ્થળે બેસી જવું
૨ સાતથી અગીયાર વાગતાસુધી પ્રત્યેક સાધકે પોતાને
પ્રાપ્ત જપ, પ્રાણાયામ, ધારણા, ધ્યાનઃપગેરે સંયમની ક્રિયાઓ

૩ કોઈ પણ સાધકે બીજા સાધકોને વિક્ષેપ થાય એવી કોઈ
ક્રિયા સંયમના સ્થાનમાં કરવી નહિ.

૪ સાતથી અગીયાર વાગતાસુધી પ્રત્યેક સાધકે પોતાના અ ન-
ઉપર ક્રિયા કરતા બેસવું. આસન છોડી ગમે ત્યાં ફરવું નહિ. કોઈ ક
પરત્વે ઉઠવું પડે તો ઉઠવું, પણ કાર્ય થઈ રહે તત્કાળ પાછા પે
આસને આવી બેસવું.

૫ સંયમના સમયમાં, દૂર જઈને પણ વાતો કરનાર અથવા
યનો દુરુપયોગ કરનાર સાધકોઉપર દેખરેખ રાખવામાં આવશે, અને તે-
મના અયોગ્ય કૃત્યમાટે પછીથી ઘટતો વિચાર કરવામાં આવશે.

૬ સમારંભમાં જેઓએ નાની ઉંમરનાં બાળકોને આણ્યાં હોય તે-
મણે તે બાળકો સંયમમાં કોઈને કોઈ જાતનો વિક્ષેપ ન કરે તેવી વ્યવ-
સ્થા રાખવી. તેમ ન થતાં બાળકોથી થતા દોષોના જવાબદાર તેમના વ-
ડિલોને જ ગણવામાં આવશે.

૭ અગીયાર વાગતાં પ્રાતઃકાળના સંયમની સમાપ્તિ થયે સાધકો-
એ, આરતી થતાં સુધી પોતાના આસનનો પરિત્યાગ કરવો નહિ.

૮ આરતી થઈ રહ્યા પંચી સ્નાન કરવા દરમિયાન સાધકોએ
સ્નાન કરવા જવું, અને જણાવવામાં આવે તે સમયે ભોજનશાળામાં
હાજર થવું જેઓ વિદ્યાર્થી હાજર થશે તેમની ભોજનમાટે બીજા
પંક્તિમાં વ્યવસ્થા થશે.

૯ સાંજે પાંચ વાગે પુનઃ સ્નાનની દરમિયાન હોય તેમણે સ્નાનમાટે
જવું અને સાતસુધીમા સધ્યા વર્ગથી પરવારી વ્યાખ્યાનમંડપમાં
હાજર થવું.

૧૦ સાંજે આતર્થ આસનથી થનારાં અથવા અન્ય નિશ્ચય કરવા-
માં આવનાર સમયે થનારાં વ્યાખ્યાનોમાં સાધકના ધર્મને અનુસરી
ભાગ લેવો.

૧૧ આદર્શ આઠ નવનથી ઝીર્નનના આત્મમાં ભાગ લેવો.

૧૨ દર વાગે પ્રત્યેક સાધકે સ્થ જવું. જેમને વહેલી નિદ્રા ન
આવતી હોય તેમણે સતા સતા જપ કરવા, પરંતુ વાતો કરી બીજાની
નિદ્રામાં વિક્ષેપ ન કરવો.

૧૩ સંયમવિનાશના સમયમાં સાધકોએ અનતાસુધી વ્યાવહારિક
વાતો નહિ કરવી, પરંતુ સંયમને પોષક વાતો કરવી, નહિ તો માન-
પણે જપ, સદિયાર આદિનું બંધન કરવું.

૧૪ આ નિયમોના જાણી જોઈને ભંગ કરનારા સાધકોને સમા-
રંભમાં ભાગ લેવાના અનધિકારી ગણવામાં આવશે.

શ્રીઉપેન્દ્ર.

